

tloriso "obnovil", postavil na novo (pri risbah je oznaka R za rekonstrukcijo). Kdor pozna arhitekturo idrijsko-cerkljanskih hiš, tistih nekdanjih, mu ni težko ponovno "zgraditi" že porušene stavbe. Rafko to zna. Ne le s svinčnikom, tudi z besedo vdihuje življenje temu, kar je izginilo, in ohranja pri življenju tisto, kar je. Njegove zgodbe pri približno polovici risb so eno samo svetlo gledanje na življenje, četudi je bilo mnogokrat trpko. Tudi zato, ker vse skupaj – hišo dom, življenje – umešča v pokrajino, ki je sijajna, neskončno lepa, ki nima konca, saj izginja tja za obzorje. Izginja v plavinah, sinjinah, najčudovitejših barvah neba, pa čeprav so risbe črno bele. A kljub vsemu doživljamo skoznje svetlobo in sence, še letne čase je mogoče uganiti, sivino zime, obet pomladi, razkošje poletja ali umirjanje jeseni.

Knjiga *Klanec do doma* je neprecenljiv zgodovinski dokument, četudi se ta stavek ob vsem lepem, kar je v njej, sliši malce suhoparno. Pri vsaki risbi je podatek o domačem imenu hiše in letnici, ko je bila podoba zajeta v večni spomin. In kdo drug kot le Rafael Terpin zna biti tako dosleden, tako navdušen, da tisočkrat prekolovrati vse klance in vestno zabeleži, kar je bilo, je in ostaja. Pa čeprav le na papirju. A gotovo v srcu vseh, ki imajo radi tisti svet, ki imajo radi dediščino tradicionalne kmečke kulture "rovatarske krajine", ki so morda sami tam živeli ali še živijo.

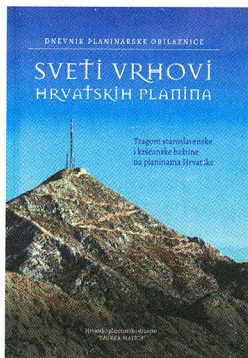
Predvsem pa bralca, recimo kar občudovalca celotne podobe, tj. risbe in besedila, najbolj navduši zlitost vsega v nekaj, kar je težko opisati. Morda to najboljše izrazijo kar avtorjeve besede, ko pri enem od domov v Gorenji Trebuši vzklikne: "Kaj bi Trebuša brez svojih Govcev? Kaj bi Trebuša brez svojih grap?" Ali pa, ko ga v Mrzli Rupii pri eni od hiš najde prvo sonce: "V tisti lebdeči rdečkasto-zlati luči nisem vedel ne kam z rokami, ne kam z besedami, še misel se mi je zaletavala v nevidne plotove komaj verjetnega. A šla je v skicirko! Seveda." Lahko bi rekli, še dobro. Kajti tako so te hiše, ti domovi počasi lezli skozi skice v risbe in v knjigo. Z izbranimi besedami. Mnoge so Rafku Terpinu položili na ušesa, še več, v dušo, kar ljudje, ki jih

je srečeval. Saj oni so bili tam doma! Oni so poznali, vedeli. Čutili. Čudovito je brati o avtorjevem srečanju z Rojčkovo materjo v Lazni. Pokazal ji je nekaj fotografij, seveda, zanimalo ga je, kako jih bo sprejela. In je brez besed tehtala tiste posnetke. Takole zapiše: "Potem pa mi je še vedno redkih, a zanesljivih besed vse razložila. Gladko, razumljivo, brez nepotrebnih okrasov ali ponavljanj. Občudoval sem jo. Še in še."

Da, občudovanje in spoštovanje, to je tisto, kar bo vsakogar, ki bo vzel imenitno knjigo *Klanec do doma 2* v roke, tiho in nevsiljivo prevzelo. Knjiga je večten pomnik ljudem, ki so živeli, se trudili, gradili, vzdrževali, obnavljali, in to z velikim poslušom za svet, krajino, za lepo. Ki so vse počeli z ljubeznijo do svojih domov. Vse to ostaja v knjigi, za vedno. V črki in risbi, Ostaja v ljudeh. Klanci Rafaela Terpina niso bili zaman. Njegova ljubezen do kmečkih domov je rodila delo za zgodovino.

Marjan Bradeško

Ivor Altaras Penda: Sveti vrhovi hrvatskih planina. Tragom staroslavenske i kršćanske baštine na planinama Hrvatske. Hrvatsko planinarsko društvo Zagreb-Matica, Zagreb, 2021. 116 str., 50 kun.

Tridesetega oktobra 2021 so odprli novo planinsko obhodnico HPD Zagreb - Matica z imenom *Sveti vrhovi hrvaških planin*. O njej je izšel tudi vodnik, ki je hkrati tudi dnevnik, delo dr. Ivorja Altarasa Pende, potrjenega planinskega vodnika. V knjižici žepnega formata je predstavljenih 32 svetih vrhov, na vsakem od katerih je kontrolna točka. V vodniku so zajeti sveti vrhovi po vsej Hrvaški, od obmejne Svete Gere, ki mu v Sloveniji pravimo Trdinov vrh, do Svetog brda na južnem Velebitu. Večina se jih nahaja vzdolž obale in njenega

zaledja, pet jih je na otokih in nekaj v drugih delih države.

Avtor v uvodni besedi poudari, da se imena svetih krajev – vrhov, skozi zgodovino sicer lahko spreminjajo zaradi selitev in vpliva različnih kultur, a lokacije ostajajo v glavnem iste. Kratki predstavitvi planinskega društva Zagreb - Matica sledi poglavje s pravili obhodnice, ki obsegajo 12 postavk. Nato sta poglavji o varnosti in seznam pomembnih telefonskih števil, med njimi tudi ICE – mednarodna kratica *In case of emergency*, pod katero v telefon vpišete številko osebe, ki naj jo pristojni pokličejo, če ste doživeli nesrečo. (V meni znanih naših vodnikih tega napotka še nisem zasledil.)

Sledi kratek esej o svetih vrhovih, v katerem pisec poudari, da "čeprav je religija izjemno važen vidik vsake kulture, te obhodnice ni treba razumeti v smislu verske poti, ker to ni". Namenjena je vsem vernikom, pripadnikom različnih veroizpovedi in tudi tistim, ki se imajo za ateiste ali agnostike. Pravzaprav je "namenjena vsem ljudem dobre volje". V poglavju o staroslovanski mitologiji so predstavljeni poglavitni bogovi od Peruna, Morane do Troglava (Triglava); Sveti Troglav, 1658 m, na Biokovem je v dnevniku edina neobvezna točka, ker pot do vrha ni v celoti markirana.

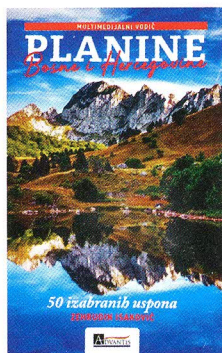
Za reliefnim zemljevidom Hrvaške, na katerem so prikazane oštevilične kontrolne točke, je tabela z vsemi 32 vrhovi, njihovimi višinami in geografskimi lokacijami. Kontrolna točka številka ena pripada Svetemu brdu, 1751 m, drugemu najvišjemu vrhu Velebita, gori s posebnim karakterjem, ki ga težko opišem. Zato bom to poznoril z morda nekoliko nenavadno primerjavo: imamo čevlje za vsak dan, za štrpac, in bolj *nobel* čevlje za posebne priložnosti, v katerih se drugače, imenitnejše počutimo. Sveto brdo, njegova okolica, poti do njega prav gotovo niso štrpacni, čeprav se bomo presneto dobro nahodili. Pred desetimi leti sem zlasti v vršnem delu začutil neko posebno energijo. V tem smislu Sveti vrh prekosi celo prvaka Velebita, Vaganški vrh, 1758 m, z njegovima Lipo in Bukovo stazo vred. Kajpak je to samo moje občutenje.

Opis vsakega izleta zasede dve strani. Pod fotografijo vrha z GPS-koordinatami je seznam primernih zemljevidov, v okvirčku pa informacija, kje je mesto žiga, ki ga odtisnemo v vodnik. Nato so navedeni časi hoje in vsa možna izhodišča. Sledijo zanimivosti o kraju, vrhu in njegovem imenu. Da bi poživil suhoparne podatke, Penda vtke mit ali legendo in pove nekaj značilnosti o vrhu. Na dnu strani je okvirček za žig in datum obiska. Kdor na nekem vrhu žiga ne bo našel, naj se fotografira skupaj s prepoznavnim motivom vrha kot dokaz, da je bil res na tem svetem kraju.

Za 32. opisom je statistika obhodnice. Na zadnji strani je sicer seznam literature in spletnih virov, toda pozor – če boste želeli podrobne opise poti, jih boste morali poiskati v katerem izmed planinskih vodnikov, npr. v delu Alana Čaparja *Planinarski vodič po Hrvatskoj*. Zaradi Svetega brda naj omenim še prilogo *Planinskega vestnika* 6/2011, vodniček *Nacionalni park Paklenica*. Kdor bo predložil izpolnjeni dnevnik celotne poti, bo nagrajen z značko, ki jo je zasnoval avtor vodnika in ki je vključena v ceno. Izpolnjeni dnevnik pošljite ali prinesite na naslov HPD Zagreb - Matica, Petrićeva 4, 10000 Zagreb. Vodnik lahko med uradnimi urami nabavite v prostorih društva, naročite po mailu ivoraltaras@gmail.com ali pokličite dr. Pendo po telefonu +385 91 503-9265. Poština ni vključena v ceno.

Mire Steinbuch

Zehrudin Isaković: Planine Bosne i Hercegovine – 50 izbranih uspona, multimedijski vodič. Advantis Konsalting, Banja Luka, 2020. 280 str., 21,60 EUR.

Avtor dolgo pričakovanega vodnika po gorah Bosne in Hercegovine je Zehrudin Isaković, bosanski alpinist

in ustvarjalec 36 dokumentarcev iz filmske serije *Vrhovi Balkana*. Knjiga, ki je poleg srbohrvaškega oziroma bosanskega originala dostopna tudi v angleškem jeziku, prinaša opise vzponov na 50 bosansko-hercegovskih vrhov. Izbor je narejen po afinitetah avtorja, ki pravi: "Če se vam zdi, da je kakšna lepa tura v tem vodiču izpuščena – imate prav." Ne gre za najvišje, ampak za najprivlačnejše vrhove. Objubljeno nadaljevanje je pravkar zagledalo luč sveta pod naslovom *Planine oko Sarajeva*. V tej nekdanji jugoslovanski republiki je še polno drugih gora, ki čakajo na podobno predstavitev, med njimi kar 78 vrhov, višjih od 2000 metrov.

Knjiga je lepa že na zunaj – ovitek krasi fotografija gora, ki se odseva v jezercu; to je vrh Planinica s področja Zelengore. Na notranjih platnicah je zemljevid z oštevilčenimi cilji, kar omogoča hitro orientacijo po vodiču. Na notranjem ovitku zadaj pa je praktičen seznam vseh 50 tur. Na zadnji platnici je predstavljena avtorjeva bogata alpinistična, publicistična in organizacijska kariera.

Gre za multimedijško izdajo. Skoraj vsak opis je opremljen s QR-kodo, ki nas poveže ali z video posnetkom vzpona na dotično goro ali s kakim drugim virom relevantnih informacij, npr. stran planinskega društva s forumskimi novicami o poti, planinska kočica ali restavracija kot nastanitve oz. izhodišče. Opisi so iz naslednjih elementov: višina izhodišča, višina vrha ter višinska razlika, potrebni časi za vzpon in sestop, izhodišče, opis poti, višinski profil ture, slike ter QR-koda. Fotografije je prispevalo več avtorjev; večina slik je poudarjeno estetskih, posebno tiste, ki se raztezajo čez dve strani, in učinkujejo vabljivo. Žal za več slik ne vemo, katero gorovje prikazujejo, ker manjkajo podnapisi.

Na koncu je priloga 50 zemljevidov z vrisanimi sledmi, pod vsakim pa prostor za beležke uporabnika.

Avtorju planinarjenje pomeni potovanje k boljšemu sebi, kot zapiše na zadnji strani knjige. Vzhičenje nad lepoto narave ga mestoma zanese v romantično razčustvovanost.

Knjigo je mogoče naročiti prek spleta www.vbz.si pri založbi VBZ, Rimska 13, Ljubljana, ali prek spleta

libricon@libricon.hr oziroma po telefonu +385911001616 pri založbi Libricon d. o. o., Bleiweisova 18, Zagreb.

Mira Hladnik

Stefano Montanari: Daone. Boulder. Edizioni Versante Sud, Milano, 2021. 448 str., 35 EUR.

Dolina Val di Daone leži na južni strani ledeniške skupine Adamello (3539 m) zahodno od Dolomitov. Zelena dolina s številnimi jezerci, ki se zajeda od juga na sever v visoko gorovje, je znana po balvanskem plezanju. V njej je namreč v desetih sektorjih (granit) več kot 1800 balvanov, ki ležijo med osemsto in dva tisoč metri nadmorske višine v neokrnjeni naravi. Tukajšnji turistični delavci so ta potencial zaslutili in območje dodobra opremlili za obiskovalce. Na voljo imamo vse, od parkirišč do montažnih stranišč, za dostop pa lahko uporabimo mnoge od kolesarskih poti. Balvani so lepo opremljeni in očiščeni. Vodnik je lično opremljen, tako kot vsi založbe Versante Sud, in zelo uporaben. V začetnem delu vodnika izvemo o logistiki (dostopi), o pravih obnašanja (uporaba različnih orodij, metlic ...), o varnosti, obnašanju v naravi, kje dobimo vodo in še mnogo drugega. V tem delu je še slovarček v treh jezikih: italijanščini, angleščini in nemščini. Oprema vodnika je podobna ostalim športnoplezalnim vodnikom te založbe z mnogimi uporabnimi podatki (simboli): od nadmorske višine, najboljšega obdobja plezanja, lepote balvana, možnosti parkiranja, kje so balvanski problemi, udobju v bazi, nevarnostih, možnosti za družine z otroki. Skratka, že samo simboli nam povedo marsikaj, kar nas zanima. Posamezni sektorji so prikazani na mnogih fotografijah in tudi zemljevidih. Kje bomo plezali, bomo videli iz vrisov na fotografijah,